

JORMA VUORINIEMI 1924–1998

Helsingin kauppakorkeakoulun täysinpalvellut apulaisprofessori, Helsingin yliopiston dosentti, filosofian tohtori Jorma Kustavi Vuoriniemi kuoli 2.10.1998 pitkäaikaisen sairauden murtamana. Hän oli syntynyt 29.3.1924 Forssassa.

Jorma Vuoriniemi pääsi ylioppilaaksi Tampereella, jossa hän sittemmin teki mit-tavan ja arvostetun työuran Yhteiskunnal-lisen Korkeakoulun ja sen seuraajan Tam-pereen yliopiston lehtorina (1959–1977). Korkeakouluopintonsa hän suoritti sodas-ta vänrikkinä kotiuduttuaan Helsingin yli-opistossa, josta hän valmistui vuonna 1949 filosofian kandidaatiksi pääaineenaan suomen kieli. Maisterin arvon hän sai vuonna 1952. Filosofian lisensiaatin tutkinnon hän suoritti vuonna 1959 ja puolusti väitöskir-jaansa niin ikään Helsingin yliopistossa, josta sai tohtorin arvon vuona 1973. Helsin-gissä hän myös teki toisen korkeakoulu-uran Helsingin kauppakorkeakoulun suomen kielen ja tyyliopin apulaisprofessori-

na ja oppiaineen vastaavana (1977–1986).

Jorma Vuoriniemeä voi luonnehtia ny-kyisiä muoti-ilmauksia käyttäkseni kielen moniottelijaksi ja pitkän linjan jatko-opis-kelijaksi, jollaisia nykyaika ei enää voi tuot-taa. Synnynnäinen kielellinen lahjakkuus ja työuran monentyyppisten tehtävien tuotta-ma asiantuntemus tekivät hänestä suomen kielen polyglotin.

Alun pitäen Vuoriniemi lienee tähdän-nyt koulumieheksi, sillä valmistuttuaan fi-losofian kandidaatiksi hän auskulto-i, suori-tti käytännölliset opettajan näytteet suo-men kielen nuoremman ja vanhemman leh-torin virkoja varten sekä kasvatus- ja ope-tusopin cum laude approbatur -arvosanan. Vuosina 1948–1952 hän toimikin suomen kielen päätoimisena tuntiopettajana Porin tyttölyseossa. Samaan aikaan näkyy merk-kejä viehtymyksestä luovaan kielenkäyt-töön. Hän laati kuulokuvia yleisradion Porin paikallisohjelmistoon sekä esitti paki-noita. — Hänen varhaiselta työtoveriltaan

kuulin, että osakuntailloissa hän lausui runoja. — Porin-aikoinaan hän myös toimi Satakunnan Kansan elokuva-arvostelijana. Kudosneule Oy:n järjestämän iskulausekilpailun Vuoriniemi voitti ehdotuksella »Silo luo suloa». Lauseesta tuli Silo-trikootuotteiden tunnus ja aikansa lentävä lause. Palkinnoksi Vuoriniemi sai Amerikan-matkan.

Kuten monet jatko-opintoja suunnitelleet lahjakkaat nuoret maisterit Vuoriniemiinkin siirtyi vuonna 1952 Nykysuomen sanakirjan toimitukseen, josta hän sai nuoremman toimittajan niukan toimeentulon vuoteen 1958 saakka. Vaikka Vuoriniemen tutkimusalueeksi sittemmin muodostuivat syntaksi, semantiikka, stilistiikka ja viestintä, näkyy hänen tuotannossaan mielestäni loppuun saakka leksikografian koulutus.

Hänen tieteellisen tyylinsä ominaispiirte oli pyrkimys ilmaisen aukottomaan yksiselitteisyyteen. Tämän tyyli-ihanteen noudattaminen semanttisten ilmiöiden kuvauksessa teki Vuoriniemen tekstistä sangen professionaalialta, maallikolle vaikeasti avautuvaa. Mutta asiantuntijassa hänen ilmaisuensa eksaktius ja ajattelunsa syvällisyys herättivät kunnioitusta ja ihailua. Hänen väitöskirjansa »Ollin kieli nykysuomen kuvastimena. Semanttis-interpretatiivi tutkimus» kritiikissä (Virittäjä 1973) Raimo Anttila sanoo näin: » — se pyykittää lause- ja sanasemantiikan rajaa ja vuorovaikutusta ja pääseekin sellaisiin periaatteellisiin tuloksiin ja ratkaisuihin, joita on nyttemmin muuallakin [maailmassa] alettu noudattaa. Näin se on tämän alan nykytutkimuksen kärjessä, ja tätä ajatellen on sääli, että se on suomeksi kirjoitettu — —.» Erityisen selvästi Vuoriniemen leksikografista näkyy hänen toisesta monografiastaan »Verbien monitulkintaisuus Ollin kielessä ja nyky-suomessa» (1975).

Leksikografian huono palkka ajoi Vuoriniemen monien kaltaistensa tavoin hankkimaan lisätuloja. Tarjolla oli muun muas-

sa kielentarkastustehtäviä. 1950-luvulla Vuoriniemi tarkasti pääesikunnan toimeksiannosta ohjesääntöjen kieliasuja ja Maatalouden koetoiminnan keskusvaliokunnan toimeksiannosta alan julkaisujen käsikirjoituksia sekä eri alojen väitöskirjojen ja muiden tutkimusten käsikirjoituksia. Suoraan leksikografian asiantuntemustaan Vuoriniemi pystyi hyödyntämään tyypittäessään (1955) Pekka Kataran Suomalais-saksalaisen sanakirjan uudistetun laitoksen hakusanat. Myös tuntiopettajan töitä riitti. Vuoriniemi antoi opetusta Helsingin yliopiston lainopiskelijoille sekä Kruunuhaan keskikoulussa, Helsingin lyseossa ja Helsingin tyttöluokiossa.

Uudelleen opettajanuralle, nyt korkeakoulupedagogiksi, Vuoriniemi siirtyi vuonna 1959, jolloin hänet nimitettiin Yhteiskunnallisen Korkeakoulun, vanhan YK:n eli Sörkan yliopiston, suomen kielen lehtoriksi. Korkeakoulu siirtyi vuonna 1960 Tampereelle, ja Vuoriniemestä tuli jälleen tamperelainen.

Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa ja Tampereen yliopistossa Vuoriniemen tehtäviin kuului antaa opetusta muun muassa lehdistöopin opiskelijoille. Dokumenteista näkyy, että hän rupesi päteväyttämään itseään tälle kielen erikoisalueelle erilaisilla kursseilla Suomessa ja muissa Pohjoismaissa ja vähitellen myös itsenäisenä tutkijana. Yhdeksi hänen erikoisalakseen alkoi muodostua viestintä. Vuosina 1973–1974 Vuoriniemi hoiti Tampereen yliopistossa kirjastotieteen ja informatiikan professorin virkaa ja vuosina 1974–1976 suomen kielen professorin virkaa.

Vuonna 1977 hänet nimitettiin Helsingin kauppar korkeakoulun suomen kielen ja tyyliopin apulaisprofessorin virkaan. Hänen aikanaan ja ansiostaan oppiaineesta kehittyi täysimittainen oppiaine.

Ns. vanhaan kaartiin kuuluvana, so. vanhan YK:n aikaisena opettajana Vuori-

▷

niemi joutui jo Tampereen-vuosinaan osallistumaan rasittumiseen asti hallintoon: toimikuntiin, johtokuntiin, esimieheksi, lausunnonantajaksi. Työmäärä ei suinkaan vähentynyt Kauppakorkeakoulussa.

Väitöskirjansa alkusanat Vuoriniemi aloitti Vanhaa Testamenttia siteeraten: »Seitsemän vuotta palveli Jaakob saadakseen Raakelin, kolme kertaa seitsemän vuotta palvelin minä saadakseni Ollin kielikuvioihini. Patriarkat ovat ripeämpiä ja tehokkaampia.» Vuoriniemi harrastaa tässä itseironiaa, jonka hänet tunteneet tietävät perusteettomaksi. Lehtorinvirassaan Vuoriniemellä oli suunnaton työmäärä, korjaus- ja tarkastusurakka aivan mahdollon. Tuntuu uskomattomalta, että sellaisen työmäärän ohella pystyi tekemään pitkäjänteistä tutkimustyötä; työn loppupuolella tosin yliopiston nimikirjaan alkoi ilmestyä merkintöjä palkattomista virkavapaista, kahdesta pienestä apurahastakin on maininta.

Näin jälkeensä ja ulkopuolisena ei voi muuta kuin olla kiitollinen, että on ollut ihmisiä, jotka harrastuksesta ja rakkaudesta tieteelliseen työhön ovat uhranneet niin paljon. Ilman pitkää kypsyttelyä Vuoriniemen väitöskirjan kaltaista solidia semantiikan klassikkoteosta meillä tuskin olisi. Kypsyttelyvuosinaan Vuoriniemi perehtyi monipuolisesti vanhempaan ja uudempaan kielitieteen teoriaan. Hän myös opiskeli logiikkaa professori Raili Kaupin johdolla. Väitöskirjan valmistuttua Vuoriniemi keran totesi: »Kyllä olisi tullut lapsellinen, jos olisin jatkanut väitöskirjaksi heti lisensiaattintyön jälkeen.» Tutkijana Vuoriniemi oli perfektionisti.

On selvää, ettei toista väitöskirjan kaltaista työtä enää ilmestynyt. Toinen monografia on väitöskirjatutkimuksen lastuista kehitelty. Artikkelituotanto jatkui kyllä viereänä: tutkielmia ilmestyi niin syntaksin, semantiikan, tyylin kuin viestinnän alalta; näkökulma oli tavallisesti ilmiöitä näiden

kaikkien kielentasojen läpi tarkasteleva. Eläkepäivinä Vuoriniemi vielä opiskeli espanjaa Malagan yliopistossa ja teki kielitieteellisiä vertailuja suomen ja espanjan välillä. Niitä hän ei enää kuitenkaan julkaisut.

Mitä sanoisin Jorma Vuoriniemestä henkilönä? Tutkijana ja tehtäviensä hoidossa hän oli perfektionisti, opettajana innostunut ja innostava; ihmisenä hän oli ystävällinen, hieman epäkäytännöllinen, äitiään kauniisti ja uhrautuvasti rakastava poika; hänen vanhan ajan herrasmiehen avuihinsa kuului muun muassa erinomainen tanssitaito.

Viimeiset vuotensa Vuoriniemi vietti reumansa takia Malagassa. Suomessa käydessään hän solmi uudelleen yhteydet Nykysuomen sanakirjan aikaisiin työtovereihinsa ja ystäviinsä, erityisesti professori Paavo Siro -vainajaan, fil. lis. Pentti Lylyyn ja fil. maist. Taito Piiraiseen. Heillä oli yhteiset nuoruudenkokemukset. Ikätoveri Pentti Lyly sanoi toimittaja-aikoihin viitaten: »Se oli henkistä jälleenrakennustyötä, kun me 18–19-vuotiaana sotaan joutuneet henkisesti ja ruumiillisesti kolhiutuneina ja vammautuneina palasimme. Sanakirjasäätiössä työskentely oli kaikkein tärkeintä Suomen kansan henkisen identiteetin jälleenrakennustyötä.»

Suomen Kulttuurirahastolle perheettömänä kuollut Jorma Vuoriniemi teki jälkisaadöksensä. ■

VALMA YLI-VAKKURI
Pitäpellonkatu 10 C 12,
20900 Turku